

Jehovan todistajat – vakaumuksen vapauden puolustajat

1. Johdanto

Jehovan todistaja -yhteisön ja ympäröivän yhteiskunnan välille on muodostunut jännitteitä ympäri maailmaa aina 1800-luvun lopun Amerikasta nykypäivän Suomeen, esimerkiksi veren karttamiskäsitysten, asepalveluksesta kieltäytymisen sekä julkisen saarnaamistyön vuoksi. Jännitteistä ja voimakkaista tunteista huolimatta Jehovan todistajat on kolmanneksi suurin rekisteröitynyt uskonnollinen yhdyskunta Suomessa evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon jälkeen. Maailmanlaajuisesti Jehovan todistajia on noin 8,5 miljoonaa. Tässä artikkelissa esittelen Jehovan todistajien vaiheita Suomessa ja tarkastelen yhteisön suhdetta suomalaiseen yhteiskuntaan esimerkiksi asepalveluskysymyksen avulla. Lopuksi kuvaan yhteisön nykyisiä haasteita, sen saamaa mediajulkisuutta sekä yleistä uskonnollisuuden muutosta. Artikkelini perustuu kirjalliseen aineistoon ja tekemiini haastatteluihin.

Julkisen saarnaamistyön lisäksi Jehovan todistajille tunnusominaista on heidän oppinsa Jumalasta, josta he käyttävät nimeä Jehova. Jeesus Kristus on heidän mukaansa Jehovan ensimmäinen luomus ja valtakunnan kuningas taivaassa vuodesta 1914 lähtien. Jeesus on lunastanut ihmiskunnan ja mahdollistanut ikuisen elämän. Jehovan todistajille Raamattu (*Pyhä Raamattu: Uuden maailman käännös*) on Jehovan suunnittelema, ja se toimii oppaana ihmisille. Muista raamatunkäännöksistä se eroaa esimerkiksi Jehova-sanana käytössä Uudessa testamentissa. Raamattu on tärkeä kaikessa yhteisön toiminnassa. Sen ohella keskeistä on *Vartiotorni*-lehti ja muu kirjallisuus, johon myös Raamatun lukeminen ja käsittely perustuvat.

Viimeisten päivien odottaminen kuvaa Jehovan todistajien suhtautumista maailmaan. He näkevät ympärillään lisääntyviä koettelemuksia ja tulkitsevat uutiset väkivallasta ja katastrofeista viimeisten aikojen merkeiksi. Jehovan todistajien oppi korostaa tämän maailman jälkeistä elämää ja käsityksiä paratiisista. Heidän mukaansa nykyinen maailma päättyy Harmageddonin taisteluun, jonka jälkeen Jeesuksen seuraajista 144 000 hallitsee taivaassa ja muut Jehovan todistajat pääsevät maanpäälliseen paratiisiin. Jehovan todistajille kuolema merkitsee tiedottomuutta. He katsovat, että ihmiset, jotka eivät kuulu yhteisöön ”raukeavat tyhjiin”.

Jehovan todistaja -yhteisö toimii teokraattisen järjestyksen perusteella, jonka ylimpänä ovat Jehova ja Jeesus Kristus. Sen maanpäällisenä hallintoelimenä toimii Vartiotorni-seura. Yhteisön päätoimisto sijaitsee New Yorkissa, josta maailmanlaajuista toimintaa koordinoidaan. Yhdysvalloissa toimitetaan myös Jehovan todistajien kirjallisuus kuten *Vartiotorni-* ja *Herätkää!* -lehdet. Ympäri maailmaa olevat haaratoimistot muun muassa hoitavat kirjallisuuden jakelun seurakunnille, ohjaavat toimintaa, tekevät käännöstyötä ja järjestävät konventteja (suuria tapahtumia). Haaratoimistossa ylin päätösvalta on haaratoimistokomitealla. Seurakunnissa toiminnasta, kuten kokouksista huolehtivat miehistä koostuvat vanhimmistot. Järjestön ja seurakuntien talous nojaa ihmisten antamiin lahjoituksiin.

Seurakunnan jäsenet kokoontuvat pääsääntöisesti valtakunnansaleilla. Kokouksissa opitaan Jehovan todistajien oppi ja tavat, joiden avulla opetuksista kommunikoidaan sekä yhteisön sisällä että muille ihmisille saarnaamistyössä. Kokouksissa opiskellaan Raamattua ja yhteisön kirjallisuutta sekä harjoitellaan keskustelu- ja esiintymistaitoja. Jehovan todistajilla on viisi kokousta kahtena päivänä viikossa. Lisäksi he pitävät yhtenä iltana viikossa perheen sisäisen kokouksen. Seurakunnan kokouksiin osallistumisen lisäksi jokaisen Jehovan todistajan tulee tehdä saarnaamistyötä oman terveytensä mukaan ja tästä työstä raportoidaan järjestölle. Saarnaaminen perustuu Jeesuksen käskyyn tehdä opetuslapsia ja mennä ihmisten koteihin.

Jehovan todistajilta vaaditaan tietynlaisten moraalii- ja käyttäytymissääntöjen noudattamista sekä uskonkäsitysten hyväksymistä. He eivät osallistu yhteiskunnalliseen tai isänmaalliseksi koettuun toimintaan kuten politiikkaan. He eivät tue hyväntekeväisyysjärjestöjä tai vietä kansallisia juhlapäiviä. Jehovan todistajat eivät hyväksy tupakointia, verensiirtoa, veren syömistä tai alkoholin liiallista käyttöä. Yhteisön moraalissäännöt koskevat myös Jehovan todistajien seksuaalisuutta. Sääntöjen mukaan seksuaalisuus kuuluu vain avioliittoon. Vanhimmisto voi erottaa seurakuntalaisen yhteisöstä, mikäli hänen katsotaan toimivan vastoin sen sääntöjä.

2. Jehovan todistaja -yhteisön vaiheita Suomessa

Jehovan todistaja -järjestön alkuvaiheet sijoittuvat 1800-luvun lopun Amerikkaan. Liikkeen perustajana pidetään Pennsylvaniassa syntynyttä Charles Taze Russellia (1852–1916). Vuonna 1879 Russell alkoi julkaista *Vartiotorni-*lehteä (*Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence*) ja

muutamaa vuotta myöhemmin hän perusti Siionin Vartiotornin Traktaattiseura -yhdistyksen, joka julkaisi ja levitti traktaatteja, kirjoja ja lehtiä. Euroopan ensimmäinen Jehovan todistajien haaratoimisto avattiin vuonna 1900 Lontooseen. Suomeen ensimmäiset vaikutteet tulivat 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä, kun Ruotsista tulleet kolporteeraajat (saarnaajat) toivat Russellin kirjallisuutta lounaisrannikolle. Tuolloin turkulainen liikemies Emil Österman (1868–1940) tutustui yhteisön kirjallisuuteen ja käsityksiin. Österman aloitti järjestön varsinaisen toiminnan Suomessa tuttavansa Kaarlo Hartevan (1882–1957) kanssa. He ryhtyivät levittämään liikkeen kirjallisuutta.

Österman ja Harteva vastasivat aluksi Russellin kirjallisuuden suomentamisesta ja kustantamisesta. Esitelmätoiminta käynnistyi 1910 ja seuraavana vuonna toiminta levittyi useisiin kaupunkeihin ja maaseudulle. Lisäksi Helsinkiin perustettiin Suomen ensimmäinen haaratoimisto. Yhteisön pääjulkaisu *Vartiotorni*-lehti ilmestyi ensimmäisen kerran suomeksi marraskuussa 1912. 1900-luvun alun ja 20-luvun aikana yhteisö levisi huomattavasti. Samalla jännite Jehovan todistajien ja muun maailman välillä voimistui. Vuonna 1921 alkoi *Vartiotornin* lisäksi ilmestyä suomeksi myös toinen lehti, *Kultainen Aika*. Järjestön nykyinen nimi, Jehovan todistajat otettiin käyttöön vuonna 1931.

Sota-aika vaikeutti Jehovan todistajien toimintaa. Vuonna 1940 Vartiotornin Raamattu- ja Traktaattiseuran toiminta kiellettiin ja lakkautettiin oikeuden päätöksellä Suomessa. Kaarlo Harteva määrättiin kotiarestiin vuonna 1942, josta hänet vapautettiin sodan päättymisen jälkeen syyskuussa 1944. Myös kirjallisuuden painaminen kiellettiin. Julistustyö ja yhteisön toiminta kuitenkin eri muodoissa jatkui epävirallisena sodan aikana. Kesällä 1945 järjestö sai luvan alkaa julkaista uudelleen muun muassa *Vartiotornia*. Samana vuonna Jehovan todistajat rekisteröityi uskonnolliseksi yhdyskunnaksi Suomessa. Vuoden 1951 alusta *Kultainen Aika* -lehteä alettiin julkaista *Herätkää!* -lehtenä. Vuosikymmenen puolivälissä järjestö aloitti valtakunnansalien rakentamisen Suomessa, joista ensimmäinen valmistui Helsingin Oulunkylään vuonna 1956.

Suomen haaratoimisto muutti vuonna 1962 Helsingistä Vantaalle. 1970-luvulla kirjallisuuden lisäksi Jehovan todistajat alkoi julkaista äänitteitä ja esimerkiksi *Raamattu* äänitettiin suomeksi. 80-luvulla haaratoimiston kirjapainotoiminta lisääntyi huomattavasti, kun esimerkiksi painotekniikassa tapahtui merkittäviä muutoksia. Uutta oli myös valtakunnansalien rakentaminen pikarakennusmenetelmällä, joka tarkoittaa salin pystyttämistä muutamassa päivässä talkoovoimin. 1990-luvulla Jehovan todistajien toiminta kansainvälistyi ja yhteistyö erityisesti Venäjän ja Baltian

maiden kanssa lisääntyi. Suomessa myös eri kielisten seurakuntien määrä alkoi kasvaa. Suomenkielinen *Raamattu – Uuden maailman käännös* julkaistiin vuonna 1995.

Vuonna 2013 Jehovan todistajat julkaisi uudet internetsivut, joissa esimerkiksi kirjallisuutta voi lukea, kuunnella ja nähdä viitottuna. Internetsivustoa mainostaa sininen JW. ORG -logo, joka on rekisteröity tavaramerkki. Se on kaikissa Jehovan todistajien materiaaleissa. Internetsivujen lisäksi 2010-luvulla tulleita uudistuksia ovat myös video/tv-sivusto JW Broadcasting sekä katukuvassa näkyvät kirjallisuuden esittelytelineet. Julistustyössä Jehovan todistajat voivat käyttää esittelytelineiden lisäksi myös omia tablettitietokoneitaan. Eräs Jehovan todistaja -mies muisteli, kuinka erilaista saarnaamistyön tekeminen oli maaseudulla 50-luvulla kuin nykyään.

Nythän on niin monia eri työmuotoja, mutta silloin tosiaankin päämuotona pelkästään oli, että mentiin ihmisten koteihin ovelta ovelle ja oikeastaan suoraan pääsi olohuoneeseen. [...] ovet oli avoinna ja aina piti mennä peräkammariin asti välillä, että löysi talonväkeä.

Maailmanlaajuisessa Jehovan todistaja -yhteisössä tapahtuneiden organisaatiomuutosten vuoksi Viron, Latvian ja Liettuan haaratoimistot lopetettiin vuonna 2013. Näiden maiden toiminnan johtaminen siirtyi Suomen haaratoimistoon. Seuraavana vuonna Vantaan haaratoimiston painotoiminta siirrettiin taloudellisista syistä Saksaan. Vuonna 2016 Jehovan todistaja -seurakuntia oli Suomessa noin 300. Kokoustoimintaa oli 15 kielellä. Vantaan haaratoimistossa aloitettiin myös julkaisujen kääntäminen saamenkielellä. Suomessa yhteisön jäsenmäärän kasvu on ollut tasaista, ja se on seurannut suurelta osin Jehovan todistajien määrän kehitystä muissa länsimaissa. Vuoden 2009 jälkeen jäsenmäärän kasvu on kuitenkin pysähtynyt. Suomessa oli vuonna 2016 noin 18 500 julistajaa.

3. Jehovan todistajat suomalaisessa yhteiskunnassa

Jehovan todistajat kokevat, että he toimivat maailmassa, mutta heidän hallitsijansa on Jumala, ei ihminen. Käsitys perustuu Jeesuksen sanoihin: ”Minun valtakuntani ei ole osa tästä maailmasta”. Järjestön mukaan riippumatta siitä valtiosta, jossa Jehovan todistajat asuvat, he ovat ”Jeesuksen Taivaallisen valtakunnan alamaisia”. Jehovan todistajien tulee järjestön mukaan pysyä puolueettomina muuta maailmaa ja yhteiskuntaa koskevissa kysymyksissä. He eivät osallistu mihinkään kansallismieliseen tai sotaan liittyvään toimintaan. Toisaalta Jehovan todistajat eivät

katso olevansa yhteiskunnanvastaisia. Eräs Jehovan todistaja -mies kertoi haastattelussa, että Jehovan todistajat haluavat totella lakia ja mukautua siihen, oli laki mikä tahansa, kunhan se ei estä palvelemasta Jumalaa.

Yhteisö on kansainvälinen ja tiivis. Se tekee selvän eron Jehovan todistajien ja muiden ihmisten välille. Jehovan todistajien suhde yhteiskuntaan ja muihin uskontoihin pohjautuu kahteen käsitykseen. Ensimmäinen niistä on käsitys oman Jehovan todistaja -yhteisön erityislaatuudesta ja sen tehtävästä maailmassa, joka on erillinen valtioon liittyvistä kysymyksistä. Heidän tehtävänä on ainoastaan saarnaamis- ja opetustyö. Toinen yhteiskuntasuhdetta määrittävä tekijä on Jehovan todistajien toiminnan kansainvälisyys ja käsitys ”veljeydestä”. Jehovan todistajat kokevat palvelevansa Jehovaa ja kuuluvat maailmanlaajuiseen yhteisöön, minkä vuoksi he eivät koe olevansa osa maallista ja poliittista järjestelmää. He eivät esimerkiksi äänestä vaaleissa.

Suhde muihin uskontokuntiin

Jehovan todistajat eivät hyväksy muita uskonnollisia yhdyskuntia tai uskonnollisia ja henkisiä perinteitä. He katsovat edustavansa ainoaa oikeaa kristillisyyttä. Jehovan todistajilla ei ole ekumeniapyrkimyksiä eikä varsinaista yhteistyötä muiden uskontokuntien kanssa. Suomessa yhteisön johtohenkilöt ovat osallistuneet erilaisiin keskustelutilaisuuksiin ja kirjoittaneet artikkeleita muun muassa muutamaa monikulttuurisuutta koskeviin teoksiin. Uskonnollisena yhdyskuntana Jehovan todistajat haluaa olla neutraaleissa väleissä muiden uskontokuntien kanssa. Se kuitenkin korostaa, että muut uskonnot eivät opeta samoin esimerkiksi Jehova-nimen käytöstä. Jehovan todistajat pitävät kolminaisuus- ja sielun kuolemattomuusoppeja epäraamatullisina. Yhteisön kirjallisuudessa ja internetsivujen teksteissä ero Jehovan todistajien ja muiden uskontojen välillä on tärkeä teema. Teoksessa *Mitä Raamattu todella opettaa?* kerrotaan: ”Tosi uskonto vie ikuisen elämään. Väärä uskonto vie tuhoon. Jehova ei halua kenenkään tuhoutuvan, ja siksi hän antaa ihmisille kaikkialla tilaisuuden hankkia hänestä tietoa.”

Kirkkohistorioitsija Juha Sepon mukaan Jehovan todistajien suhde Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin muodostui jo liikkeen alkuaikoina jännitteiseksi, koska Jehovan todistajat katsoivat muiden uskontojen opit ihmisten harhaanjohtamiseksi. Vastaavasti esimerkiksi evankelis-luterilaisen kirkon tahdolta kritisoitiin 20-luvulla Russellin raamatuntulkintaa ja yhteisöä pidettiin ei-kristillisenä. Jehovan todistajien julkaisuissa ei

amerikkalaisen toimituksen vuoksi ollut suoraa kritiikkiä esimerkiksi Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa kohtaan. Kritiikin kohteena olivat lähinnä suuret kirkkokunnat, erityisesti katolilainen kirkko. Myös myöhemmin yksittäiset evankelis-luterilaisen kirkon jäsenet ovat kirjoittaneet Jehovan todistajista poleemisesti. Vastaavasti muutamissa Jehovan todistajien julkaisuissa on kritisoitu Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa muun muassa sen liberaaleista käsityksistä esimerkiksi suhteessa naispappeuteen ja vuonna 2001 säädettyyn rekisteröityä parisuhdetta koskevaan lakiin. Jehovan todistaja -yhteisössä naisilla ei ole mahdollisuutta päästä hallintoelimiin eikä oikeutta opettaa seurakunnassa. Heidän keskeinen tehtävänsä on ovelta ovelle -työ.

Suhde yhteiskuntaan

Sosiologi Andrew Holdenin mukaan Jehovan todistajien suhde ympäröivään yhteiskuntaan on ristiriitainen. Yhtäältä Jehovan todistajat pyrkivät suojautumaan maailmalta tiukkojen rajojen avulla. Toisaalta he eivät ole täysin eristäytyneitä muusta yhteiskunnasta. Yhteisö tarvitsee yhteiskunnan laillista suojaa sekä sen materiaalisia resursseja. Lisäksi suuri osa Jehovan todistajista esimerkiksi työskentelee erilaisissa ammateissa yhteisön ulkopuolella. Jehovan todistajat toimivat ympäri maailman samalla tavoin Yhdysvalloissa tehdyn linjan mukaan. He voivat kuitenkin jossain määrin ottaa elämäänsä piirteitä ympäröivästä kulttuurista kuten pukeutumisesta tai harrastuksista. Myös suomalaista kulttuuria on esitelty maailmanlaajuisesti esimerkiksi *Herätkää!*-lehdessä. Siinä on julkaistu artikkelit sauvakävelystä, pilkkimisestä ja saunomisesta. Suomalaisen yhteiskunnan ja Jehovan todistaja -yhteisön välinen suhde ilmentyy erilaisissa keskusteluissa, jotka ovat liittyneet usein ongelmatilanteisiin ja uskonnonvapauteen. Näitä keskusteluja on käyty esimerkiksi uskonnonopetuksen, verikysymyksen sekä asepalveluksesta kieltäytymisen johdosta. Myös Jehovan todistajien tekemä julistustyö on aiheuttanut ongelmia.

Jehovan todistajien lapset eivät osallistu koulun uskonnonopetukseen. He voivat järjestön mukaan kuitenkin olla tunnilla, jossa käsitellään eri uskontoja. Erään Jehovan todistajan mukaan uskonnonopetusta koskeva keskustelu oli ”kuuma peruna” 60-luvulla ja sen selkiytyminen tapahtui 70-luvulla. Hänen mukaansa ennen vapautusta yhteisö piti omia uskontotunteja Jehovan todistaja -lapsille. Jehovan todistajien näkökulmasta muita kouluopetukseen liittyviä huomioitavia tilanteita ovat muun muassa evoluution opetus, sillä Jehovan todistajien mukaan Jumala on kaiken elollisen luoja. Lisäksi he eivät hyväksy toimintaa, joka sisältää kilpailua. Myös koulun

seksuaalikasvatukseen voi liittyä Jehovan todistajien näkökulmasta hankalia tilanteita. He eivät hyväksy aborttia tai homoseksuaalisuutta.

Uskonnonopetuksen lisäksi periaate veren karttamisesta on luonut jännitteitä yhteiskunnan ja Jehovan todistajien välille sekä Suomessa että muualla Euroopassa. Jehovan todistajat pitävät verta niin moraalisesti kuin fyysisestikin vaarallisena. Heidän mukaansa Raamatussa käsketään karttamaan verta. Veren käyttäminen katsotaan ”epäjumalanpalvelukseksi”. Se liittyy myös Kristuksen uhraamiseen. Lisäksi Jehovan todistajat katsovat, että verensiirrot ovat vaarallisia terveyden kannalta. Jotkut yhteisön jäsenet ovat kokeneet syrjintää terveydenhuollossa verioppiin liittyvien näkemysten vuoksi. Jehovan todistajilla on sairaalatietopalvelu ja sairaalayhteyskomiteaverkosto, joka toimii yhteyshenkilönä potilaiden ja lääkäreiden välillä. Se myös seuraa lääketieteen kehitystä ja tiedottaa verettömistä hoitomuodoista. Lisäksi jokaisella Jehovan todistajalla on hoitotahtoasiakirja, josta ilmenee tahto verettömään hoitoon.

Kysymys asevelvollisuudesta

Jehovan todistajien totaalikieltäytyminen asevelvollisuudesta muodostui yhteiskunnalliseksi ongelmaksi toisen maailmansodan jälkeen. Sodan aikana ja ennen sitä Jehovan todistajiin sovellettiin muita kieltäytyjiä koskevia rangaistuksia. Heitä koskevat erityisjärjestelyt alkoivat vuonna 1949, kun kieltäytyneet henkilöt määrättiin Hangon edustalla sijaitsevaan Hästö-Buson linnakkeeseen. Tämän lisäksi heidät määrättiin 3–6 kuukauden vankeusrangaistukseen kieltäytyttyään palvelustehtävien suorittamisesta. Hästö-Buson järjestelmä ei ollut onnistunut. 1950- ja 60-luvuilla Jehovan todistajien totaalikieltäytymisestä johtuvaa ongelmaa yritettiin ratkaista monien selvitysten avulla. Vuonna 1959 säädettiin uusi laki, jonka mukaan Jehovan todistajat suorittivat palvelun erityisessä työlaitoksessa, joka perustettiin Pohjois-Satakuntaan Karvialle. Jehovan todistajat kieltäytyivät työnteosta laitoksessa, koska he katsoivat sen olevan asevelvollisuuden suorittamista. Lisäksi olot olivat ankeat. Talo oli vanha, vaatimaton puuparakki ja huoneissa oli kuudesta kahdeksan henkilöä. Eräs Jehovan todistaja -mies kuvasi muistojaan Karvialta näin:

Meillä oli tietty päiväohjelma, jossa me vähän tutkittiin Raamattua, pidettiin kokouksia ja sitten pelailtiin ja tehtiin kaikenlaista muuta hauskaa, että se oli semmonen. Suurin asia oli, että se oli eristyksissä ja semmoinen tuntu tuli, kun siellä

oli, että muu maailma menee menojojansa. Mä olen ikään kuin jäänyt asemalle, kun mä olen täällä.

Karvian erityistyölaitoksen sulkemiseen vaikuttivat sekä Urho Kekkosen että oikeusministeriön K. J. Långin vierailut laitoksella vuonna 1968. Kekkosen toimeksiannosta laatimassaan raportissa Lång totesi erityistyölaitoksen ja rangaistukset hyödyttömiksi. Lopuksi hän esitti ratkaisuvaihtoehtoja, joista yksi oli täydellinen vapauttaminen asevelvollisuudesta. Karvian erityistyölaitos lakkautettiin vuonna 1969. Tämän jälkeen Jehovan todistajille määrättiin palveluksesta kieltäytymisestä vankilatuomioita. Myöhemmin myös työsiirtolarangaistus oli uudelleen käytössä. 60- ja 70-luvuilla julkisuudessa käytiin aktiivista keskustelua asepalveluksesta ja Jehovan todistajien totaalikieltäytymisestä. Keskustelu kävi rinnan poliittisin perustein tapahtuvan aseistakieltäytymisen kanssa. Majuri Jami Virran mukaan suhtautuminen Jehovan todistajien asevelvollisuuskysymykseen oli yleisellä tasolla, kuten viranomaisten ja virkamiesten keskuudessa sekä julkisuudessa jyrkkää, mutta keskustelu johti Jehovan todistajien vapauttamiseen asevelvollisuudesta vuonna 1987.

Keskustelu asepalveluksen ympärillä ei ole kuitenkaan loppunut. Esimerkiksi vuonna 2007 julkaistiin Puolustusministeriön komitean mietintö tilanteesta ja vuonna 2013 oikeushistorioitsija Jukka Kekkosen selvitys aiheesta. Raportissa Kekkonen kirjoitti, kuinka Jehovan todistajien vapautusta koskevaa poikkeuslakia tehtäessä sitä perusteltiin humanitäärisillä syillä. Hän itse kuitenkin katsoi, että asiaan vaikuttivat yleinen keskustelu Jehovan todistajien kärsimistä pitkistä työlaitosajoista ja vankeusrangaistuksista. Lisäksi ongelma oli Kekkosen mukaan kriminaalipoliittinen, sillä Suomen vankiluku oli kansainvälisessä vertailussa korkea ja sitä haluttiin alentaa muiden Pohjoismaiden tasolle. Jehovan todistajat itse ovat tyytyväisiä nykytilanteeseen, mutta raportissaan Kekkonen totesi, että tilanne ei ole tyydyttävä kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta. Muutoksia nykyiseen asepalveluksen suorittamiseen ei kuitenkaan ole näköpiirissä.

4. Yhteisön nykyajan haasteet

Kriittinen julkisuus

Gallup Ecclesiastica -kyselyn mukaan suomalaiset suhtautuvat kielteisesti Jehovan todistajiin, kuten myös muihin sellaisiin katsomuksiin, jotka asennoituvat torjuvasti ympäröivään yhteiskuntaan.

Suomessa yhteisön haasteet ovat aiempina vuosikymmeninä liittyneet uskonnonvapauskysymyksiin. Jehovan todistajien mukaan nykyinen tilanne uskonnonvapauden toteutumiseen liittyvissä asioissa on Suomessa hyvä. Nykyajan haasteet ovatkin toisenlaisia. Ne liittyvät yleiseen uskonnollisuuden muuttumiseen länsimaissa, yhteisön jäsenmäärän kasvun pysähtymiseen sekä viime vuosina lisääntyneeseen negatiiviseen julkisuuteen. Kyseiset haasteet ovat myös yhteen kietoutuneita.

Mediassa Jehovan todistajia on käsitelty erityisesti ulkopuolelta koettujen epäkohtien kautta. Esiin nostetut aiheet ovat yleensä liittyneet asevelvollisuuteen, ovelta ovelle työhön ja verikysymykseen, jota käsiteltiin Suomessa erityisesti 1990-luvulla. Myös valtakunnansalien rakentaminen pikarakennusmenetelmällä on huomioitu mediassa. 2010-luvulla julkisuudessa on käsitelty muun muassa yhteisöstä erottamiseen liittyviä käytäntöjä, kuten karttamista ja seurakuntien sisäisiä oikeusmenettelyjä. Keskustelua ovat herättäneet erityisesti yhteisöstä eronneiden kertomukset. Nykypäivän Jehovan todistajia käsittelevä kriittinen uutisointi ja mediakeskustelu eivät ole kuitenkaan uusi ilmiö. Eräs Jehovan todistaja muisteli, kuinka sodan päättymisen jälkeen ilmeni vihamielisyyttä aseistakieltäytymisen vuoksi. Mies koki, että ihmisillä oli vääriä oletuksia Jehovan todistajien toiminnasta ja asenteesta, mihin vaikutti nimenomaan lehtien tapa käsitellä Jehovan todistajia.

Nykymaailmassa eläminen ja saarnaamistyön tekeminen ihmisten vastustuksesta huolimatta näyttääytyy Jehovan todistajille jatkuvana kamppailuna. He katsovat, että median kautta välittyvä negatiivinen kuva yhteisöstä ja joidenkin ihmisten negatiivinen suhtautuminen kuuluvat ikään kuin Jehovan todistajana olemiseen. Eräs mies kertoi, kuinka Raamatussa sanotaan, että ne jotka seuraavat Kristuksen jalanjalkia joutuvat vihan kohteeksi. Hänen mukaansa negatiivinen suhtautuminen vain täyttää ennustuksia ja on siten ymmärrettävää. Mies kuitenkin koki, että yleisesti ihmiset suhtautuvat Jehovan todistajiin myönteisesti. Toisen haastateltavan mukaan mediassa käsitellään heitä usein yksipuolisesti ja ennakkoluuloisesti. Lisäksi artikkeleissa esiintyy vääristelyä tai marginaalisten asioiden nostamista tärkeiksi. Yhteisössä myös koetaan, että lisääntynyttä julkisuutta selittää se, että osa yhteisön entisistä jäsenistä on kääntynyt sitä vastaan.

Uskonnollisuuden muutos

Jehovan todistajille yhteisön jäsenmäärän nykyinen kehitys länsimaissa ja Suomessa on haaste. Sen suurimmat kasvualueet ovat viime vuosina olleet osassa Afrikan, Etelä-Amerikan ja Aasian maita. Yhteisö kasvoi nopeasti länsimaissa 1900-luvulla, mihin vaikutti sosiologi Rodney Starkin ja taloustieteilijä Laurence R. Iannacconen mukaan muun muassa se, että kyseessä on kristillisperäinen liike. Toinen keskeinen tekijä on ollut Jehovan todistajien tekemä ero maalliseen kulttuuriin sekä selkeiden moraalisääntöjen asettaminen. Riittävä jännite ympäröivän yhteiskunnan kanssa sekä sääntöihin tyytymättömien jäsenien erottaminen edistävät yhteisön kasvua, koska ne lisäävät ihmisten osallistumista ja sitoutumista siihen. Jehovan todistajista eronneiden, erotettujen ja kuolleiden määrää tasapainottavat puolestaan uusien jäsenien hankkiminen sekä riittävä lasten sosialisatio. Jehovan todistajien tiivis yhteisöllisyys, julkinen saarnaaminen, vaadittavat moraaliperiaatteet, kuten veren karttaminen ovat esimerkkejä tekijöistä, jotka eivät puhuttele suuria ihmismääriä nykypäivänä. Yhteisön haasteena on löytää potentiaaliset jäsenet, sillä kasvumahdollisuudet nyky-yhteiskunnassa eivät ole rajattomat.

Jehovan todistaja -yhteisön haasteet muodostuvat sen periaatteiden ja yhteiskunnassa vallitsevien erilaisten asenteiden välisestä jännitteestä. Haastattamani Jehovan todistajan mukaan yhteisön suurin haaste on se, että ihmiset eivät ole kiinnostuneet hengellisistä asioista tai Raamatusta. Hänen mukaansa ennen suomalaiset uskoivat Jumalaan ja Raamattuun ja heidän kanssaan oli helpompi keskustella uskonnosta. Mies kertoi, miten uskonnollisuuden muutos on vaikuttanut myös Jehovan todistajien toimintaan. Ihmiset eivät halua kodeissaan kontaktia, joten yhteisön toiminta on entistä enemmän muuttunut julkiseksi näkymiseksi. Vuorovaikutus ihmisten kanssa ja yhteisön julistustyö tapahtuvat yhä enemmän lehtitelineiden ja erityisesti internetin välityksellä. Toiminta on myös entistä enemmän muista katsomuksista erottautumista ja oman ”brändin” luomista.

Andrew Holdenin mukaan Jehovan todistajat vastustavat sekulaaria maailmaa, koska he katsovat sen uhkaavan heidän uskonnollista identiteettiään. Maallinen yhteiskunta koetaan olevan moraalisesti saastunut ja sen katsotaan vaarantavan Jehovan todistajien pelastumista. Esimerkiksi maailmanloppua korostavat käsitykset sekä jäsenten moraalisen puhtauden säilyttäminen ovat Jehovan todistajille keino käsitellä maailmaan liittyviä uhkia ja moninaisuutta. Yhteiskunnan ja uskonnollisuuden muuttuminen ja sen erilaiset moraalinormit koskettavat Jehovan todistajien toimintaa myös yhteisön säilymisen ja vanhojen jäsenten pysymisen kannalta. Yhteisön on pidettävä säännöistään kiinni ja erotettava jäseniä, jotta se pysyy tiiviinä. Eräs haastateltava kuvasi ristiriitaa näin:

No jos yleiset normit ei menekkään niitten mukaisesti, ni meil on koko aika haaste, että millä lailla me ylläpidetään näitä Jumalalta saatuja Raamatun periaatteita elämässämme, kun toisaalta niinkun ympärillä ei kaikki kuitenkaan niin tee.

5. Päätelmät

Jehovan todistajien vaikutus suomalaiseen yhteiskuntaan näkyy erityisesti asevelvollisuudesta käydyssä keskustelussa. Se on jatkunut aina nykypäivään asti ja Jehovan todistajien erityisasema on nostanut esiin kysymyksen kansalaisten tasavertaisuudesta. Asevelvollisuuskysymyksen lisäksi Jehovan todistaja -yhteisön johdossa koetaan, että Jehovan todistajat on toiminut ”jonkinlaisena esitaistelijana” 60–70-luvun vaihteessa esimerkiksi uskonnonopetuskysymyksessä ja että vakaumuksen vapaus on lisääntynyt Suomessa heidän johdostaan.

Suomalainen yhteiskunta ei ole vaikuttanut Jehovan todistaja -yhteisöön sen maailmanlaajuisen organisaation ja linjan vuoksi. Se kuitenkin määrittelee Jehovan todistajien toiminnan puitteet kuten lait ja verotuksen. Lisäksi Jehovan todistajien johto on yhteydessä poliittisiin tahoihin sen toimintaan liittyvissä asioissa ja se on osallistunut erilaisiin keskustelutilaisuuksiin muiden uskonnollisten yhdyskuntien edustajien kanssa. Ekumeenista yhteistyötä Jehovan todistavat eivät koe hyväksi toimintatavaksi. He katsovat, että heidän uskontonsa on ainoa oikea.

Jehovan todistaja -yhteisön haasteet voidaan sitoa kahden teeman ympärille: 1) median sekä 2) uskonnollisuuden muutoksen, joihin molempiin liittyy kysymys yhteisön jäsenmäärästä. Mediassa käyty keskustelu yhteisön ympärillä on Jehovan todistajille haaste, vaikka sillä ei ole ollut suoraa yhteyttä yhteisön jäsenmäärään aiempina vuosikymmeninä. Negatiivisella julkisuudella ja jäsenmäärän kasvun pysähtymisellä voi olla vaikutusta yhteisön toimintakykyyn ja varallisuuteen sekä mahdollisesti myös yhteiskunnalliseen asemaan. Toisaalta negatiivinen julkisuus vahvistaa ryhmän sisäistä identiteettiä ja käsitystä pahan hallitsemasta maailmasta.

Mediajulkisuuskysymyksen lisäksi Jehovan todistajien haasteena on yleinen uskonnollisuuden muutos. Esimerkiksi uskonnon käsittäminen yksityisasiaksi ja institutionaalisen uskonnon houkuttelemattomuus voivat vaikeuttaa uusien jäsenten saamista. Toisaalta myös tässä asiassa on kaksi puolta, sillä uskonnon monimuotoistuminen on lisääntynyt. Konservatiivinen uskonnollisuus ei ole kadonnut länsimaista, joten tilaa Jehovan todistajien vahvalle yhteisöllisyydelle ja moraalikäsitusten asettamille selville rajoille on varmasti myös tulevaisuudessa.